Norman Károly

Telepátiaszemle

Bevezetés 1. Műelemzés

Előre is bocsánatot kérek minden fölkent irodalmártól a most következő passzusért, amelyben hevenyészett műelemzési sémát állítok össze, amihez nálam bízvást jobban értenek (hogy jövök én ahhoz).

Szintetikus eljárás, ha a tárgyhoz addig nem tartozót teszünk hozzá. Analízis, ha a benne lévőket boncoljuk. Természetesen a korrekt analízis a dolog lényeges részeit szálazza szét.

Vegyük egy emeletes ház példáját. A ház architektúra. A tégláihoz képest lényeges részei vízszintesen az egymásra támaszkodó szintek, az alaptól az emeleteken át a tetőszerkezetig. A működtető infrastruktúra „magasságban" hatja át: a villamos rendszere, a fűtési rendszere, a hőgazdálkodása, a szennyvízrendszere, a vízhálózata, az IT-hálózata stb. stb. Hogy a ház miféle, ezzel a boncolással ismerhető meg hatékonyan. Lehet két ház lényegi szempontból ugyanolyan, miközben mellékes, hogy miből vannak.

Irodalmi művek esetében is kipreparálhatók a lényeges részek, amelyek persze funkcionálisan összekapcsolódnak, jobbára direktben nem különülnek el. Épülethasonlattal, horizontális emeletekként, nagyon vázlatosan: az olvasó lelkének ablakához legközelebb a „szöveg" felülete fekszik. Ebben tárul fel a „sztori". Mögötte-alatta, mélyebb szintet jelentenek érzéki, esztétikai elemek-funkciók („képiség" stb.). E szinteknek a „logikai szintre" kell támaszkodniuk, benne kapcsolja össze a szerző, amiknek összekapcsolódniuk kell; ha a szerző meghágja a logikát, ez a döntése is a logikai szint tartozéka. Benne volna megalapozható logikai értelemben például valamely csoda. Az egészet a „kozmológiai szint", vagyis a szerző teremtette világegyetem foglalja magában. Tovább is mehetünk, immár a mű architektúrahatárainál mélyebbre, hiszen minden műnek szintje-rétege a szerző világszemlélete, ahogyan egy háznak is a talaj, amelyre épült; ez pedig továbbá a mű teremtőjének életéből, azután az őt magában foglaló külső világból eredeztethető, amely a történelmének talajában gyökeredzik.

Ha efféle (és más, például infrastrukturális, lényeges) összetevőket szálazunk szét, a további feladat ezek külön-külön történő vizsgálata, kilépve a műből. Végül rekonstruálhatunk: visszatérve a „szálakkal" avég-

ből, hogy a mélyebb megértéssel fölszerelkezve ismét összefonhassuk őket az immár alaposabban befogadott művé.

Ez elnagyolt, bár talán nem haszontalan sematika. A logikai aspektus példájával élek, azok számára, akiket megérintett Tolkien nagy mesefolyama, amelynek fődarabja a Hobbit – Gyűrűk Ura (ford. Szobotka Tibor, Göncz Árpád). A mese roppant színpadának szereplői például különböző módon halandók és halhatatlanok, a töprengő olvasó elsőre nehezen tájékozódik, egyes fordulatokat méltatlankodva írói hanyagságnak gondolna; vehető-e komolyan a szerző, ha effélékkel operál? Tolkien azonban tudós nyelvész volt, a mitológia egész területének átfogó ismeretében; nagy mélységig kidolgozta a lényegében az egész élete során csiszolt művét, felületes akadékoskodás nem ér föl hozzá. A mesenyelvektől a históriai időskálán, a szereplők teljes körére kiterjedő családfákon át a logikai-kozmológiai, sőt teológiai alapokig precízen munkálta szinkretikus mitológiává azt a hátteret is, amelyet még életében maga – egyes részeire irányuló szándéka ellenére – nem tudott kiadni. Szerencsére a fia a hatalmas korpuszt autentikusan megszerkesztette és publikálta. Benne a Szilmarilliont is (ford. Gálvölgyi Judit), a fő logikai szintet szinte megtestesítő legendáriumot. Abból, aki kíváncsi, megtudhatja, ki kicsoda, ki miért és hogyan halhatatlan, mit jelentsen egy mágus halálból való visszatérése; gondolati ékszerek bontakoznak ki. Még jobban megérti az egész logikáját, aki ismeri valamennyire a keresztény teológiát és annak ókori előzményeit, tudván, hogy Tolkien hívő katolikus volt (ez már a világnézetének, majd szellemi környezetének a szintjéhez tartozik a fentebbi sémában). Alaposan fontolja meg és nézzen utána, aki úgy érzi, ellentmondáson kapta. Tolkiennek volt válasza arra a kérdésre, hogyan lehetett képe Gandalfot, akit egy balroggal apart módon legyilkoltatott, újra éleszteni.

Bevezetés 2. Kötelezettség telepátia-ügyben

Felnőtt-mesét szeretnék írni.

A regény nagy hatalom: képekkel, hangulatokkal, indulatokkal, ötletekkel kezd bele a szerző, aztán egyszerre önálló erőre kap, diktálni kezdi a lépéseket, eseményeket, új szereplőket; független, alkalmi ügyességek, efemer ötletek egyszerre szerkezetté, logikus összefüggésekké ugranak össze, esetlegességek válnak szükségszerűekké, épülnek be visszamenőlegesen. Az első szándék elsüllyed, a történet a maga útjára kanyarodik. (Ahogy Tolkiennél is: a Hobbit csak egy üdítő gyermekmese, aztán kiderül róla – egyes ponto-

kon a szerző meglepetésére –, hogyan szövődik a Tolkien-teremtette világ-legendáriumba.)

Lényeges szereplő a mesémben a telepátia. Ha már eljutottam odáig, terítékre kell vonnom önmagában. Mindenképp át kell gondolnom, hogyan akarom kezelni, mik ennek a következményei finomabb felbontásban.

Szétszálazok annyi szempontot, amennyi ésszerű befektetéssel adódik; problémák merülnek fel, alternatívák állnak elő. Mindenképpen felelősséget veszek magamra, ha beépítem a mesémbe. (Persze nem vagyok az első vagy az egyetlen a sokaságból, akik – az ókortól mindmáig – meseügyben a telepátiához nyúltak, csak az egyik.) A problémákat megoldanom, az alternatívákban döntenem, az ellentmondásokat feloldanom vagy tudatosan vállalnom kell. Efféle a teremtő felelőssége. Mindez a logikai szint kérdése. Nem az egyetlen elintézendő egy világ megteremtésében, de ha adok magamra, nem kerülhetem ki.

Ha valaki egyszer telepátiaügyben, háttérfirtató késztetésében, klaviatúrával és monitorral szerelt íróasztalfiókomban turkálna, idegen dokumentumok halmazán ezt a cafrangos jegyzetgyűjteményt találná.

1. Telepátia

Csak nagyon módjával idézem a telepátia valamilyen irodalmi használatának más példáit, azt kell átgondolnom, én mit kezdek vele.

Fantasztikus fogalom a telepátia, a biner, kétszereplős humán kapcsolatok allegóriája, az ember minden műfajra, minden időre, minden határ átlépésével működtetett személyközi kapcsolatának szimbóluma. Vannak hasonlók, amelyek objektivitása felett történelmi idők óta folyik a vita, ilyenek az istenek, anyagelvűek számára az emberi hatalom ilyen-olyan vonatkozásainak, vagy akár általános összefoglalásának fantasztikus és a határig extrapolált szimbólumai. Később nyomatékot kap, amiért itt felvetődik: az ima, mint személyes és korlátozatlan szellemi érintkezés, „párbeszéd” Istennel, a telepatikus kapcsolat prototípusa. A továbbiakban el is mélyül ez az allegória, mert általa egyes tételek érzékletesebben fejthetők ki.

Rengeteg, kétségtelenül valóságos intellektuális távkapcsolat van használatban, amelyek csatornája az aktuális külső szemlélő számára nem látszik. Ezeknél lehetséges az a feltevés, hogy csak most nem látszik; de az is, hogy soha nem is fog, mert minden ismert vagy megismerhető csatornafajtától különbözik. Harminc éve egy mobiltelefonálás külső szemlélő számára simán telepatikusnak volt minősíthető; megfelelő rejtéssel ilyen egy

kém kapcsolata is a bázisával. Ma már sejthető például, hogy elvben lehetséges az agy működésének elektromágneses szintjét felfogni, ami vélhetően elegendően érzékeny, hasonlóan bonyolult rendszert kíván, és lehet ilyen egy másik agy. Természetesen, ha nem sejtjük, milyen valamely kapcsolat természete, nem tudhatjuk, hogyan lehet árnyékolni; de ha ez mondjuk fémhártyával sikerül, az elektromágneses jelleg éppenséggel lebukhat. De amíg nem, addig a lehetőségét tagadhatjuk vagy állíthatjuk, ami világnézeti kérdés is. (Elintézetlen állapotában sok kérdés világnézeti.) A telepátia koncepciója azonban nem későbbi megismerésre utalja, hanem eleve megtagadja a racionális kommunikációs módokat. Nem is telepátia az, ha!

Efféle konkrétságoktól tehát el kell emelkedni, és lehetséges az így felfogott kapcsolatok működését, vonzatait általában véve analizálni, ha vannak, ha nincsenek.

Van a telepátia a kibővített humán kultúra világában, amint az istenek.

Kezelési mód: minden olyan telepatikus mozzanatnak vagy jellemzőnek, amely konkrét, allegorikus eseményben megjelenik, a telepatikus interpretálás mellett legyen lehetséges valamilyen racionális interpretálása is. (Majd elszégyellik magukat az akadékoskodó kétkedők.)

A fogalom használatának föl nem mutatott, dramaturgiai céljai között van, hogy adjon a telepátiával szemben álló várakozásokra csattanós pozitív választ, ennek alapján a regény a pozitív állásfoglalások közé sorolható, legkevesebb, hogy bevon egy nagy hagyományú szellemi játékba. Mégsem tanúsítja a szerző ezzel egybevágó álláspontját, hacsak nem fő cél benne épp igehirdetés a telepátia javára. Ha csupán – fontos és hatékony bár, de – eszköz magasabb célok érdekében, akkor ez a használatából nem következik. Egy fantasztikus író UFO-novellája sem bizonyítja az UFO-hitét; persze van ilyen író is, olyan is. Bővíti az olvasók körét, ha nem kell sarkító, őt is osztályba soroló állásfoglalási kényszert is megennie a művel.

Ez az eszközkezelés, szinte esetgyűjtemény a „realitásállítás" magasabb fokozata volna a puszta, a használatot megalapozó hithez képest; olyasmi, mint például az istenbizonyítás (legyen jelenség-, csoda-, látomásértelmezés vagy elvont gondolatmenet) a vallásos hithez képest. Ez az (akár időleges) elfogadást megerősítő funkció csatlakozik a tárgyi-tartalmi elemekhez: itt alapvetően az infokommunikációhoz. (Csak véletlen volt az, lomboz le a földhözragadt csodagyilkos, valószínűségeket számol; a csodahívő az ilyenekkel szembeni, természetfeletti bosszúban reménykedik.) Amikor egy műben vitatott eszközök közül szerepel valami, a dramaturgiai

funkcióján túl, óhatatlanul, önmagáért is síkra száll; azután képzeljen mindenki a szerző felől azt, amit akar.

1.a. További (első közelítésbeni) expozíció: ahogy én használandom (henyén a továbbiakban: a meghatározásom)

A telepátia két érző-gondolkodó lény, azaz két „lélek" közötti, minden másfajta szellemi kapcsolatnál torzításmentesebb információátvitel a másik mentális állapotáról, és technikailag csakis önmaga belső korlátaiba ütközik (amilyen például a még nem teljes kiépülés). Harmadikat (beleértve a bármiféle csatorna közegét is) kizáró, közvetlen dedikált kapcsolat, amely a természetét tekintve távolhatás. A hatáshoz mindkét lélekben adóvevő-objektum tartozik, amely formájában a másik fél eleven introjekciója. A két adó-vevő közötti távkapcsolat természete ezért nem képezi észrevételezés tárgyát a telepatikus érintkezés során: kölcsönösen a másik jelen van az egyikben, a közelségük teljes. A telepatikus kapcsolat élménye a bizonyossággal társul. Ugyanakkor a telepátia uralható: az adóvevő ilyen-olyan mértékben (szándék szinten az „egyáltalán nem korlátozom"tól az „elzárkózom"ig) háttérbe tolható, ami külső ésszerűséggel a másik introjekciójától való elfordulásként értelmezhető, mivel az ember tudata egyprocesszoros, egyszerre csak egy pont felé, a figyelem aktuális célpontja felé képes fordulni. A megélés szintjén azonban ez nem a „másik introjekciójától" való elfordulás (amit esetleg az észre sem venne), hanem magától a másiktól való elfordulás. Amikor egy telefont leteszek, akkor sem a kezem és a telefon között szakítom meg a kapcsolatot, hanem egy másik, eleven emberrel.

A telepátia a minden két kognitív lény közötti kölcsönös kapcsolat legmagasabb lehetséges szintjét megtestesítő allegória, és mint ilyen, alapértelmezés szerint alapvetően pozitív érték, lévén a társadalmi lény első számú értéke és meghatározója épp a társadalmisága. A rá irányuló indulatok halmazában a vágyakozás vezet (nem például a kétely, az elutasítás vagy a félelem). Akarjuk két ember között a minden másnál biztosabb és hitelesebb megértést; azt a közelséget, amelyen túl már csak a teljes egység áll.

A telepatikus képesség hasonlítható a mobil testbe épített videotelefonhoz, amelyen kétoldalú, nem halasztott, mégis szabályozható infokommunikáció folyik. Istennel sem folyamatos ez, elgondolható volna, hogy Isten nem figyel állandó éberséggel épp mindenkit, hanem például a figyelmét megosztja (de amikor épp valakivel kommunikál, abban föl sem vetődik az a kérdés, hogy képes-e végtelenségében szimultán mással is ezt tenni, vagy az önző ember által elvárt „isteni morál" szerint a személye egészen, teljes odaadással a vele való érintkezést megélő felé fordul; miközben

az ember sem társalog szüntelenül Istennel). Láthatóan külön vonatkozásnak kell lenniük, tisztázandó kérdéseket vetnek föl a telepátia teológiai áthallásai.

1.b. Bizonyosságtudat, logika

A telepatikus kapcsolatot a csúcsminőségű empátiától a bizonyosságtudat választja el. (Ha ezt már tesztelné valaki, akkor nem állna fent a bizonyosságtudat - tautológ negatív érvelés.) A telepátia ennélfogva nem eszközszerű. Ha kétellyel, vagy ellenkezőleg, az iránta való vággyal valakitől a tautológ hit tárgyi fogódzót kívánna, megkaphatja a választ, amit az istenhittel kapcsolatosan szoktunk: „nem él benned a hit Istenről? Ennek oka, hogy nem él benned a hit Istenről." (Nem is jár neked.) Továbbá külsőségekkel megfejelve a „telepatikus kapcsolat" nem telepatikus, csak egy még fel nem tárt technika, jobbára az átvitel egyik oldaláról szemlélve. A tautológiakezelés köznapi szintjén „kimondhatatlan a kimondhatatlan".

Az „elválás a teljes bizonyosságtól" elutasítása technikailag az írótól azt kívánja, hogy a telepátia az egyes esetekben „konszenzuális evidenciaként" lépjen fel; ahol egyáltalán kell a magyarázkodáshoz, a telepátia szó nem is használható, a közvetlen utalás rá legyen a Képesség (sok szerző eljárása).

Egy dolog meghatározása mindenképpen „átmenetel másba", ez esetben a dolog saját osztályába. Így megnyílik a telepátia logikai problémaköre, amelyben paradoxonok, bizonyítások, meghatározások, analízis és hasonlók szemlézendők. Az írói szándék szerint ezt magában a műben el kell kerülni: ha nem bocsátkozom meggondolásokba valamiről, hanem döntéssel előre bocsátom-deklarálom, akkor nem szembesülök külső megközelítésekkel, s magamnak sem kell ilyenekre támaszkodnom.

1.c. Hitelesség:

Hogyan szokás föloldani például az afféle tautológ helyzetet, hogy Isten adja, direktben, a kinyilatkoztatást, de ember közvetíti? Jézussal és Péterrel. A zsidóknál a „választott nép" és Mózes és a látomása konstrukciókkal; efféléket elterjedten használnak, például Jeanne d'Arc. „Még erkölcsi jogom sincs a látomása erejét és valóságát kétségbe vonni, kételyem meghajlik az igehirdetése valóságossága előtt." Ezért, a hitelesség megalapozásért kell a látomásokat fetisizálnia minden vallásnak. Hasonlóan, a tele-

patikus élmény hordozza a kételyátlépés tételét, ahogyan az álom is (kontra éber, kognitív konstrukciók). Ebben a telepatikus élmény az álom „hitelességrokona". Ha csak álmodozom valamiről, az kétségesebb, mint ha egy álom természetfeletti (az én természetem feletti) ereje hitelesíti. Már föl sem vetődik, hogy csak képzelődnék.

Ilyen például, amikor az ébredő vágy lelki játszadozása után, egyszer csak lesújt rám a megfellebbezhetetlen Álom a Természetfeletti erejével, amely elsöpri az érzelmem földi kétségességét: föltétel nélküli alázattal megadom magam az Égből Leszállott Szerelemnek, amely visszamenőleg áthajol minden spekuláció fölött. Vagy a Megtérés: eltöprengek a hiten, fölkészül a lelkem, és készenlétében végre diadalmasan megadhatja magát a Megélt Hitnek, átütő erejű örömmel. A Hit a Semmiből egyszerre megteremtődik, amint a Szerelem.

2. A telepátiafelfogásom viszonya más meghatározásokhoz

Más meghatározások „objektív vizsgálati" ambícióval vannak megterhelve, vagy az elfogadás, vagy a kétely/elutasítás attitüdjével. Mindegyiktől különbözik a fentebb körüljárt fölfogásom abban, hogy a telepátia valóságossága nem képezi vizsgálat tárgyát, hanem az: írói döntés, a telepátiát illetőleg az első.

2a. Az A magyar nyelv értelmező szótára szerint

„a telepátia az az állítólagos képesség, hogy vki érzékfeletti módon tudomást tud szerezni tőle időben v. térben távol lévő személynek az állapotáról, gondolatairól." (Akad. Kiad., Bp, 1980.)

Ez mindenekelőtt meg van terhelve a kétellyel. Azután kiköti az érzékfelettiséget, utalva arra, a bármiféle érzéki kapcsolatok nem volnának telepatikusak: ha mondta és hallottam, naná, hogy tudom, mit gondolt; megüzente e-mailben és elolvastam (látván láttam) stb.; de minden effélét az igazi telepátia átlép. Én mint író egyáltalán nem törődöm az érzékek korlátaival: az összes ellenőrző érzéktesztek szükségtelenek, a Kapcsolat *minden (bármely) érzék teljes valóságosságával*, egyben fölöttük, teljes hatalomban lép fel.

Az afféle további elemek, mint a fizikai távolságok (térben, időben) tesztelő jellegű tételek. „Ha itt van, tudhatom, mit gondol; node távol van!" Ez a távolhatás: a távolság ellenére azonnali. A fizikában Newton hitt efféle kölcsönhatásban, amelynek terjedéséhez nincsen szükség időre. Látható,

hogy ez a meghatározás emlegeti a távolhatás-feltételt, de nem teszi vizsgálat tárgyává is, hanem kötelezően előírja. Megint teológiai hasonlat: Istennek nem kell odaérnie a telefonfülkéhez, hanem a világban, lényeges különállása ellenére és épp ahhoz hozzá véve: mindenütt és mindig „ott van", ez a végtelenségében, pontosabban a térenkívüliségében foglaltatik. (Az örökkévalóság időn kívüli; a határtalanság téren kívüli.) Már az „időben távoli" kitétel komolyabban problematikus, érintheti a meghatározás a fizikai távolsággal szükségképpen összekapcsolható időtételeket; de azt is, hogy a két, összekapcsolt tudat a szokványos, hétköznapi, történelmi „időkben" nincsen ugyanott. Csevegek az ókori Platónnal, most. Az idézett meghatározás tehát bevonja a fizika problémáit, de könnyedén nem dolgozza el. Akinek ez kevés volna, elégedjen meg az „állítólagossal".

Hasonlóan nem zavartatja magát az idézett meghatározás a kétoldalúság, a kölcsönösség problémájától: a telepatával szemben nem partner áll, hanem a meghatározás csak egy telepatát tekint, mint aki megragadhatja a másik szellemi állapotát. Hogy az a másik mit csinál, arról itt nincsen szó. Holott: dönteni kell a kölcsönösség kérdésében. „Én tudom, hogy te mit gondolsz, és hatalmam van fölötted, mert eközben neked fogalmad sincs róla, hogy én mit gondolok, ezen belül felőled mit tudok" kontra „felépült, megnyílt közöttünk a Kapcsolat, itt állunk egymás számára lelkileg pőrén". Az írónak el kell döntenie, hogy a nyomozati kapcsolat-e a helyzet, miszerint a detektív már tudja, de a bűnös még nem tudja, hogy a detektív már tudja; vagy már a bírósági tárgyalás-e, amikor is minden mindenki számára ugyanúgy teljesen világos. Ki nem mondva bár, de az idézett meghatározás a telepatát a másik fölé emeli, még ha megengedve is, hogy akár a másik fél is lehessen ugyanilyen.

Ez a meghatározás egyáltalában semmire sem jó, még arra sem, hogy a társadalomban élő telepátiaképzet milyenségéről egy érdeklődő mélyebbet megtudhasson.

2b. Idegen szavak szótára

„Telepátia az a feltett képesség, hogy vki érzékfeletti módon tudomást tud szerezni időben v. térben távollevő személynek az érzéseiről, gondolatairól, ill. azt ilyen módon befolyásolni képes." (Bakos, Akadémiai, Bp. 1984.)

Ez azonos tartalmú, szerkezetű és felfogású az előbbivel, ugyanaz érvényes rá; de a telepatikus adóról is tud, nem csak a vevőről.

2c. Wikipedia

„telepathy describes the purported transfer of information on thoughts or feelings between individuals by means other than the five classical senses...Such abilities include both sensing the thoughts of others, and controlling the minds of other people....Within the field of parapsychology, telepathy is considered to be a form of extra-sensory perception (ESP) or anomalous cognition in which information is transferred through Psi. It is often categorized similarly to precognition and clairvoyance."

Azóta, hogy ezzel foglalkozni kezdtem, már magyarul is: „A telepátia: állítólagos közvetlen információátvitel két, egymástól bizonyos távolságra levő személy között, akiket a távolság megakadályoz abban, hogy a hagyományos módon, az érzékszerveikkel teremtsenek kapcsolatot egymással. A telepátia tehát olyan állítólagos mentális kapcsolat, amelyhez egyetlen érzékszervüket sem veszik igénybe, olyan képesség, amikor az egyén érzékeli és megérti mások agyhullámait. Ide tartozik a gondolatolvasás is, amikor mások gondolatairól paranormális módon tudomást szerez valaki."

Pláne távolsági akadály, agyhullám és paranormalitás. Ha a magyar Wikipédia szócikkét megnézi valaki, a kezdetlegesség, kidolgozatlanság szíven fogja ütni. Ebben is előre mentegetődzik a „komoly tudományos megközelítés", hogy egyáltalán fölmerül számára a fogalom. Hiszen valóban, nem nemzetbiztonsággal foglalkozó katonák ők, hogy már a gyanú is legitimálhatná a kutató befektetést, bocsánat, hogy eszükbe jutott.

Egyszer e dolgozat tárgyáról beszéltem egy baráti társaságban, komoly szkeptikus barátaim évekig gyanakodva viszonyultak hozzám, hiszek-e paranormális dolgokban.

Említi ez a meghatározás azután a „tisztánlátás", a „clairvoyance" fogalmi közelségét. „A francia 'clair' tiszta, a 'voyance' látás, a 'clairvoyance' az az állítólagos képesség, hogy információt nyerhetünk egy tárgyról, személyről, helyről vagy eseményről érzékszerveken kívüli érzékeléssel. Segítségével a helyszíntől időben és térben eltérő események, személyek vagy tárgyak paranormális úton ismerhetőek meg. A parapszichológiában az ESP-érzékelések (extraszenzoriális percepció) közé sorolják." Továbbá: „A személyt, aki ilyen képesség birtokában van, látnoknak, régiesen látónak, vagy pedig tisztánlátónak hívják... A tisztánlátás jelenségét és képességét a tudomány nem ismeri el és az ezzel foglalkozó témakört áltudománynak tekinti."

Ez annyival jobb az előbbieknél, hogy egynél több irányú kapcsolatot határoz meg. Csupán az érzékfelettiséget jelöli meg távolság-áthidalásként. Cselekvő befolyásolási képességről is beszél az információcserén túl. A kutatói ismeretek beleszűrődnek, mert a „tisztánlátás" (tisztán látása a másiknak) és a „jövőbelátás" már fizikai elképzelések jele (távolhatás, lásd ott). Általánosított fogalmi körről beszél, összeköti a „Psi" fogalmával. A „telepátiát" 1882-ben a pszichológia egyik klasszikusa, Fredric W. H. Myers, a Society for Psychical Research alapítója vezette be, éspedig a „gondolatátvitel" korábbi fogalmával elégedetlenül. A Psi általános gyűjtőfogalom a „psziché" (lélek) misztikus képességeire, Bertold P. Wiesner vezette be, irodalmilag az első előfordulása Robert Thouless pszichológus 1942-es, a British Journal of Psychologyban megjelent dolgozatában. Figyelemre méltó, hogy ezek a fogalmi jelenségek a kapitalizmus nagyiparivá – imperializmussá fejlődésének, az ezzel járó modernkori elidegenedésnek az idején váltak népszerűvé, támogatva a „szociális kapcsolat mint érték" vonatkozást.

A másik távbefolyásolásának és az információátvitelnek az ilyesfajta tudományoskodó elválasztása értelmetlen, hiszen minden felfogott információ valamiképpen befolyásol. Az én megközelítésem nincs elemelve a konkrét kétoldalú kapcsolattól, nem „általános képesség", csupán az alapja az; az ugyanis, hogy a kognitív léleknek van a másikról tudatmodellje, tehát többé-kevésbé korrekt introjekciója. (Lásd még Topál József: Tudathipotézisek a kognitív etológiai vizsgálatok tükrében, in: Lélek és evolúció, Osiris, Bp., 2001, 160. o.) Erről a konkrét kapcsolatoktól elemelt (fizikai, misztikus stb.) teóriák egyáltalán nem tesznek említést.

Az én meghatározásom nem tágítja „parapszichológiai világ részévé" a telepátiát, és a tervezett regényem nem fantasztikus regény, hogy egész arzenálnyi misztikus pszitechnológiát kelljen bevetnie. Épp annyira nem, mint ahogy pl. Čapek Krakatitja sem az, hiába van benne robbantási-technológia-kör.

2d. Skeptic's Dictionary

„telepathy literally, 'distance feeling.' The term is a shortened version of mental telepathy and refers to mind-reading or mind-to-mind communication through ESP." Vagyis: „a telepátia kifejezés távolból való érzékelés, rövidebb formája a 'mentális telepátiának', amely gondolatolvasást vagy tudatok közötti, érzékfeletti kommunikációt jelent."

Ez nem nagyon pontatlan, mert a „mind-to-mind" kétoldalú kommunikációként érthető. Ám ez a meghatározás annyira keveset mond, mint amennyire kevés lehet egyetlen mondat. Eddig menőleg azért nem fogadható el, mert ez is az öt érzékszervi korlátra (azok túllépésére) utal, amivel fizikává-természetté tudományoskodja a megközelítést.

3. Kifejtés

Nagyjából a föntebb megfogalmazott megközelítésem alapján próbálom kibontani a problémákat, amelyekhez érzésem szerint valahogyan viszonyulnom kell, kérdéseket, amelyekre választ kell adnom, de legalábbis tudnom róluk, mert fölvetődhetnek. Alternatívákat, amelyek közül választanom kell, s ha ennek a logikája – mint kezdetben jeleztem – egészen végig nem vihető is, az ellentmondások nem oldhatók is föl kielégítően, akkor legalább legyek ennek tudatában, vállaljam el ezt a saját művem iránti elkötelezettségemben. Természetesen bármely olvasó kipreparálhatná majd a regényből (akár kritikai céllal), hogyan értelmezek valamely vitatható fogalmat. Eszemben sincs előre elképzelt polémiákba kapni ilyenek ügyében; nem térítek.

3.I. Teológiai áthallások

3.I.a. A telepatikus adó-vevő mint kommunikációs végpont természete

Ágoston: bennem lakozik az Isten, lelkemben keressem. „Benne van a hívogatott Isten, és ő az Istenben van." (Többet a Vallomásokból.)

A telepatikus adó-vevő végkészülék a másik fél élő introjekciója (bevetítődése). Olyan, mintha a másik egy eleven képviselőcsápot bocsátana az egyikbe. (Asimov: „tudatcsáp".) Legyen szubjektív objektum, egyike egy lélek tárgyainak. Testen belüli helye ezért nem tehető kérdéssé, amiként a lélek hollétére irányuló kérdést is jobbára értelmetlenként kezelik, elutasítják, még ha ennek egyes esetekben formailag pozitív állítás formája van is (főként, ha a „lélek" létezését nem utasítják el egészen). Ilyen például a Katolikus Dogmatika (Szent István Társulat, Bp., 1983., 40. o.) álláspontja: a szellemi jelenlét „definitív", a jelenlevő a maga egészében foglalja el nemcsak a számára kijelölt tér egészét, hanem annak minden kis részét is, ami az oszthatatlanság szinonimája. „lelkünknek egésze van jelen nemcsak testünk egészében, hanem legkisebb részében is". Így a lélek objektumai is

lokalizálhatatlanok, tehát a közelség a telepátiában egészen végig megy: nem a testen kívüli térre vonatkozik csupán, hanem a testen belül sincs kijelölhető pályája, miként van pl. egy ingerületnek.

3.I.b. A kapcsolat feltétele a másik személy reprezentánsának ki-épülése az egyikben, ami azt jelenti, hogy befolyásolja az ismeretség. Nyílván teljesebb a végkészülék, ha más forrású információk megsegítik.

3.I.c. A telepatikus adóvevő, vagyis az introjekció és Isten fogalmának viszonya

Isten kommunikációs allegória főszereplőjeként a többi között a következő tulajdonságokkal jellemezhető: Isten szubjektív tárgy, a hívő lélek objektuma; jelenléte a lélekben állandó; közelsége ennélfogva is maximális; a vele való kommunikáció torzítatlan és késedelem nélküli; a kommunikáció ténylegessége felől a hívőben nincsen kétség; a kommunikáció abszolút pozitív érték; az „adó-vevő", vagyis az introjekció milyensége teljesen személyfüggő; és valamiféle tárgyi valósághoz való hűsége nem tehető értelmes kérdéssé, és ez nem is kívánatos. Ezek szerint a lélek az Istennel telepatikus szabványok szerint érintkezik, s a lélekben lakozó Isten egyben minden telepatikus végpontnak (más lélek az egyikben való introjekciójának általában) a prototípusa, a vele való szellemi érintkezés pedig a telepatikus kommunikációé.

3.I.d. A telepatikus szimmetria kérdése

Technikailag is felvetődő alapkérdés a kapcsolat szimmetriája és kizárólagossága. Ám az én mentális állapotomhoz kapcsolódó követelményem, hogy más ne láthassa feltétlenül és teljességében, hanem uraljam, fordulhassak erre vagy arra. Ámde az is az én mentális állapotom, amikor valaki harmadikkal beszélek. Erről miféle információ juthat át? Miért nem juthat át teljességében a harmadikkal való kapcsolatom? Isten előtt ilyen korlát nincs; de emberi viszonylatban egy adott kapcsolat nem csak az enyém, hanem a harmadikkal való aktuális telepatikus kapcsolatomé is, és annak nincsen egyenértékű végkészüléke jelen a második félben, hogy az a kétoldalú kapcsolatot másként tudja felfogni, mint az én introjekciómat. Ez a „telepatikus kapcsolat mint ténylegesség" feltevése: az nem merül ki az én hitemben arról, hogy telepataként épp érintkezem valakivel; ez ugyanis mint lelki magánobjektumom átmehetne hiánytalanul. Tehát a döntés a kapcsolat ténylegességét mesélni, nem pedig azt hagyni nyitva, hogy mindezt csak hiszi a telepatikusan viselkedő fél, s a többi a csodaszámba menő

véletlen. Ám amikor valaki Istennel párbeszédben van, erről harmadik fél, akár egy telepatikus partner, nem szerezhet tudomást, még akkor sem, ha Isten benne is jelen volna. Annyit tudhat, hogy imádkozom; de annak tartalma egészen személyes, Isten és az én magánügyem, ami bizalmi kérdés is. Ez véglegesen rögzíti a kétoldalúság követelményét: mindenki a speciálisan hozzá tartozó Istennel rendelkezik a lelkében; és nincs mód arra, hogy megosszam az én Istenemet mással. (A térítés értelmetlen! - dörögte a vogon a Galaxis cover-útikalauzban.)

3.I.e. A telepátiában való hit kérdése

Istenben nem kételkedik a hívő, amit úgy is meg lehet fogalmazni, hogy számára Isten valóságos, és nem tesz fel erre irányuló kérdéseket. Az 1. telepátiafelfogásom szerint a telepatikus kapcsolatot a benne lévők mint ténylegességet élik meg. Szétbontva egy-egy oldalakra ez azt jelenti, hogy a „telepata" annak bizonyosságában van, hogy ő legalább egy telepatikus kapcsolattal ténylegesen rendelkezik, s ez a lelki tartalmainak lényeges, azaz őt alapjában jellemző része, az ő egyik bélyege. A lélek szerkezete szempontjából mellékes kérdés, hogy ez a bizonyosság szembesíthető-e kételyt megtestesítő tárggyal, vagy sem. Aki csak hiszi, hogy telepata, az lelkileg ugyanolyan, mint aki ténylegesen az. Amiként a hívő sem működne bizonyosság tekintetében másként további istenbizonyítékok hatására, mert ilyenekre nem szorul; ugyanolyan módon hisz, akár van Isten, akár nincs.

(Ez a leendő regényem szempontjából nagyon fontos kérdés, a revelatív ráébredés élménye alapvető meghatározástartozék.)

3.I.f. A telepátia és a „Jó"

Az Isten jó, és a jósága végtelen = vizsgálhatatlan. Isten 'a priori' jó. A telepátia ugyanilyen: alapértelmezetten „jó" (ez döntés), ami nemcsak a hatásában (abban is), hanem a jóság-rosszaság koordinációban elfoglalt helyzetében is feltétlenül fennáll. Aki telepata, az feltétlenül jó; rossz ember nem lehet telepata, a rossz az ember esetében az „embertelenség" - vagyis ami szemben áll a társadalmisággal – hacsak nem tekintünk el a társadalmiság értékvonatkozásától, olyképpen, ahogy kulturálisként aposztrofáljuk az antikulturálisat, extenzív totalitási ambícióval. E felfogás szerint a telepátiára jutás egyenlő a Jóra történő megtéréssel. Az én meghatározásom értelmében azt jelenti, hogy a szociális kapcsolatot első számú, feltétlenül

pozitív értéknek elfogadni: kizárja a rosszat. (A nem telepata nem feltétlenül rossz; aki azonban összeütközik a telepátiával, az igen.) A leendő regényben a telepátia minden megnyilvánulása emberi jósággal kapcsolódik össze, ez jósággarancia és -szűrő.

Eldöntendő: be lehet-e vetni a telepátia „fegyverét" a jó oldalán? Mi történik, ha valamely „jó" ügy érdekében fegyvert fog valaki? Azonossá válik a „rosszal", összerosszazza a jót, szembetalálkozik vele. Csak az a megoldás van, hogy a Rossz játszmájából való kilépésre éppen a telepátiát használhatja fel. Tehát például a Rossz megragadja autentikus eszközét, a Fegyvert, és Háborút indít; és a telepátia: nem megfogja-csak-másra-használja ugyanazt a fegyvert, mert az akkor is fegyver; hanem kilép a Háborúból, mint küzdelemben egy aikidóka, s ily módon a Háború értelmét, célját és kimenetelét elveszti és megszűnik. Van így gondolkodó modell: Jeremy rózsává változtatja a Kékek fegyverét a Sárga Tengeralattjáróban – a csatának annyi. Igen, a buddhizmus.

Van-e eleve fegyver? Van. Vannak-e dolgok, amelyek eleve egyáltalán nem fegyverek, s a telepátia megragadhatja őket ezért? Természetesen. Akkor a Jó-Rossz tengelyen vannak tárgyak, amelyek ide vagy oda sorolhatók. Mi dönt ebben a kérdésben? A szándék, amellyel a dolgot létrehozták. (A bármire használható, univerzális eszközök esetén az, milyen szándékkal ragadja meg valaki.) Akkor a játszma épp abban áll, hogy a fegyverként létrehozás a Rossz akciója, a fegyver elolvadása, átértelmeződése pedig megfelelő akció a kilépésre. Minden ütközet-szcenáriónak a regényben ilyképpen kell végbemennie: a Rossz minden fölkészülése, valamennyi kulcsütközete, minden számítása érthetetlenül kis energia bevetésével felborul, félresiklik, kudarcot vall. Nem az Erő győzi le, hanem a Jó. Ezért felborul az ütközettörténések logikája; fatális véletlenek esnek, amik ésszerű magyarázata legföljebb az adott helyzet teljes meghatározatlansága lehet, amikoris végtelen kicsi végtelen nagy következményekkel jár: kaotikus. Ezen pontok méltósága azon múlik, akarjuk-e végső magyarázatként ezt a meghatározatlanságot, vagy inkább súlyos fatalizmust veszünk fel, amely a partikuláris szándékoktól független végkifejletekhez tartozik. Teológiai modellje a Sátán bármely akciója, amelyről a Sátánnak végül meg kell értenie, hogy eleve elrendelt végzet szerint csak a Végső Jót szolgálhatja (katolikus teológia, Milton, Tolkien stb. kontra manicheizmus, gnózis).

Ha a telepátia egyik vetülete a „Jó", akkor ezért szükség van az ellentétének mint Rossznak a definiálására is, aminek minden Rossz-akcióban

exponálódnia kell, mintegy megágyazva a végső kudarcnak. Az legföljebb csupán késik, amikoris még nem tud érvényesülni a telepátia által a Jó.

Egy megjegyzés ehhez a logikához: ha a telepátia azért jó, mert extrapolációja a szocializációnak mint alapértelmezett jónak, akkor az emberek kapcsolatainak szétvágásával operáló gonosz éppen ez a vetület: a homoszexualitást erőszakkal megszüntetni igyekvők például semmi egyébre nem törekszenek, mint – alaptermészetüknek megfelelően – szétvágni kapcsolatokat, s így Rosszat cselekszenek; rossz továbbá a börtön, a szerelmes indulat visszautasítása vagy az Egyház – és általában is a legtöbb vallás – általi uralásának kísérlete (ami semmi egyébre nem irányul, mint az ő mint Hatalom számára oly veszélyes más emberi kapcsolatoknak a korlátozására; ugyanígy működik bármely diktatúra).

3.I.g. A Szociális érték: Ha a szociális kapcsolatok főbenjáró értékek, akkor az „A magány bűnös!" maxima értelmezhető: a szociális kapcsolatok építése-védelme abszolút pozitív érték, morális premissza. A „magány" mint koncepció elutasítandó, és a telepata végső soron nem is képes rá.

3.I.h. Szerzői töprengés, vallásszociológiai ürüggyel

Ez a pont külön kötet lehetne, bele sem merek bocsátkozni, csupán megpendítem, döntést hozni benne amúgy sem tudnék, messze túlnyúlik az írói eszközöm kapcsán felvethető problémák szerzői hatáskörén. Amint látható, a telepátia és az Istenhez való viszony erősen áthallásos. Vajon függ-e egy olvasónak (vagy bárkinek) a telepátiához való viszonya a vallásosságától, és ha igen, hogyan? Tegyük fel, otthonosabb (vagy ellenkezőleg) az allegória közelsége okán valamely szemléleti orientáció számára az eszközöm használata. Mondjuk foglalkoztam volna a dolog szociológiájával, miáltal tudnék erről, és így volnék olyan szerző, aki nem az íróasztal-fiókjának ír, hanem elgondolt olvasóközösségnek, és ezt a műve fogadtatását illetően valahogyan kihasználná, legkevesebb másként írna. Ó, tisztességes erkölcsű, minden manipulációs szándéktól mentes szerző nem akarhatja ehhez szabni a regényét, még hogy effélékkel foglalkozna, miközben a műve tolófájásaival küszködik. Hát aki megrendelésre alkot? (Effélékben vizsgálódjanak a kész művek társadalmi sorsát mélyen elemző irodalmárok, rájuk is támaszkodva a kultúrszociológia tudósai, akik azt már biztosan kikutatták, kiknek akart írni Platón vagy József Attila, elérték-e őket, hogyan hatottak rájuk akkor és azóta, és egyáltalán eredőben miként hatott az életművük a Gutenberg-

galaxison keresztül a világegyetemre. Hm, de bonyolult ez a humán társadalom, tele oda-visszacsatolással, és még erjed is.)

3.II. A telepatikus kapcsolat tartalma

3.II.a. Nyelvi vonatkozások

Az „az ember szavakban gondolkodik" megközelítés értelmetlen. Nemcsak szavakban: hanem gondolati tevékenysége az egész, sokkal gazdagabb és átfogóbb „szellemi tevékenységnek" csupán egy aspektusa. Telepatikus átvitel tárgya a teljes szellemi spektrum lehet, érzésekkel, képekkel, sejtelmekkel, szavakban meg sem fogalmazható késztetésekkel és emóciókkal, vagyis: az átvitel tárgya tényleg a másik szellemi állapota. Ezért azok a vizsgálatok, amelyek a LOT-ra (language of thinking), pláne az evolúciós pszichológia egy szélsőségének „mentalese" fogalmára, vagyis egy evolúció által kifejlődő univerzális, veleszületett nyelvi-gondolataritmetikai készségre irányulnának, az én telepátiakezelésemből kimaradnak. Lehetséges-e telepatikus kapcsolat egymás nyelvét nem beszélő felek között? Ugyanúgy igen, ahogy lehetséges megértési kapcsolat egyáltalában: a másik figyelmét akkor is rá tudom irányítani valamire, s ilyképpen közös figyelmi tárgyat tudok tételezni, ha egy szót sem beszélünk egymás nyelvén. Ez csak egy a lehetséges értelmi áthidaló eljárások közül. Ez az elvi alaplehetőség azt jelenti, hogy a kölcsönös nyelvtudás egy kétoldalú szellemi kapcsolatban csak mennyiségi jellegű kérdés, hogy ugyanis a megértés mennyire gyors, mennyire tökéletes stb. Mivel ennek minőségi alapzata az introjekció hűsége, ez azt is jelenti, hogy bármely két kognitív, azaz önmagának és a másik tudatának elméletével vagy akár ennek csírájával rendelkező lény képes telepatikus kapcsolatra: kutya és gazdája is, idegen kultúrák szülöttei is, beleértve idegen bolygók lakóit is, a szociális kapcsolat univerzális prioritása jegyében.

3.II.b. A gondolkodás aritmetikája általában elvetendő

Mivel általánosított mentális átvitelről döntöttem, minden olyasfajta vizsgálatot végtére is mellőzök, amely a gondolkodásszerkezet, gondolkodásaritmetika sajátosságait boncolgatná. Sem nem akarnék a tudományban hézagot találni, ahova tudákos telepátiát injektálhatnék; sem nem akarnám a tudományosságból levezetni a telepátiát. Annál is inkább, mert ez a rossz sci-fi tipikus eljárásmódja: teremt egy műszaki-tudományos fiktív világot,

és abban az előrebocsátott környezetben vezeti a kalandjait, amelyek ezért szükségszerűen műszaki-tudományos fikciók lesznek, és a mű minden adománya, sztoricsattanója csak abban áll, ha sikerül valamilyen ellentmondást is átnyújtani a kreált tárgyak körében. Mintha mondanám: „Kedves Olvasó, a brongák kérem ebben a világban kétmordalagúak. Ó döbbenet: íme, egy hárommordalagú bronga!" Na bumm, mondja az olvasó katarzis helyett.

3.II.c. A telepatikusan átvitt tárgyakról

A fentiek értelmében átvihető gondolatmenet is, anélkül, hogy a végeredményt előre kötelező volna közölni: maga a gondolatmenet éppen végigfutása az a partnertől eredő prompt mentális információ, amely a másikba kerül, tehát ő is végigfutja épp. Ez igazi szellemi partnerségre vezethet.

Átvihetők fogalmak: a „mentalese" azt állítja, hogy valamiféle kész, teljes, kultúrtörténetileg kidolgozott fogalmi készlet is genetikailag öröklődnék. Ezt nem állítom: egy nyelvi token által magában foglalt elemek átvitele lehet tökéletlen, amit az introjekció pontatlansága alapoz meg. Egy kis tapasztalatú emberben kevésbé kristályosak azok az elemek, amelyek a nagyobbénak a lelki tartalmát kiteszik, például egy képzet; ennélfogva a nagyobb tapasztalatú introjekciója a kisebb tapasztalatúban tökéletlenebb, mint fordítva. *A megértés nem szimmetrikus.* Ugyanakkor ezzel szembesül a megértési folyamat magas tökéletessége, vagyis az, hogy a racionálisan és szokványosan elvárhatónál intenzívebben, erősebben és gyorsabban működik a mindkét oldali introjekciók csiszolódásának folyamata. A leendő regényemben ez a tanítás-tanulás mint dramaturgiai szenzáció megjelenne.

Ennek szélsősége az, amikor olyan tárgyat-információt visz át a telepatikus kapcsolat, amelyről az a hétköznapokban nem várható: olyan pontosságot ér el, olyan információ (titok stb.) jut át. Ennek fokozatai vannak, és dramaturgiailag elválasztandók a mellbevágó „csodáktól", a lehetetlen átvitelek mégis lehetséges eseteitől, amelyeket a nullától csak észrevehetetlen mértékben különböző szükségszerűség, a valószínűtlenség, tehát a véletlen termel ki. Racionális szempontból „vannak esetek, amelyekre nem lehet számítani, mégis bekövetkeznek"; és a Csoda mozzanatának az alapja épp a bekövetkezés valószínűségére vonatkozó, negatív előítélet. Egyáltalán nem lehetne, és mégis.

3.II.d. A lelki folyamat minőségének kérdése

Hogy egy gondolat álom, emlék, sejtelem, logikai elem stb.-e, az mennyiben befolyásolja az átvitelt, és ez kapcsolódik-e értelmezéshez (hogy

u. i. miről volna szó)? Telepatikus kapcsolatban mindegyik egyaránt lehetséges. „Partnerem mentális állapota, hogy álmot lát, és ezt én így is fogom fel, de mivel külső szemlélő vagyok, tehát tudatában annak, hogy ezt és ezt ő álmodja, még arra is módom van, hogy – szembefordulva ezzel – értékeljem, például észlelhessem ezáltal, miről és mit álmodik, s következtessek rá, mit fog jelenteni neki az ébredés". Valaki álmáról akárhogyan, tehát telepatikus úton akár, tudomást szerezni: a lelke felől való bonyolult spekulációkra ad alkalmat. (Él ilyesmivel Tolkien is.)

A telepata álmai is átvihetők telepatikus úton? Döntés: igen, sőt lehetséges szimultán álom. Ez viszont tágabban arra mutat, annak esete, azt is jelenti, hogy a Képesség potencialitás, és az aktualitása lehet szándékos, de lehet öntudatlan is. Ez annyiban is logikus, hogy az ember alvása életében mindig viszonylagos, azok az élettani eszközök, amelyek adott esetben alvást konstruálnak, ugyanúgy sosem pihennek, mint a szív. Csupán az állandó életműködés csoportosul át a test-lélek egész részei között.

Hasonló kérdések vetődnek fel a más osztályú „gondolatfolyamatok" esetében, nagyon nagy döntésitétel-halmaz, akár morális kicsengésekkel. A partner hazudik, megtéveszt; engem is, vagy csak aki harmadikkal épp ezt teszi? (Effélék merülnek fel legújabban például Cixin Liu A háromtest-probléma trilógiájában.) El kell döntenem, hogy a telepatikus értesülés tökéletessége egy gondolatról azt is magában hordja-e, ha másvalakit, akit tökéletlenebb átvitelben ér el a partnerem mentális akciója, a megtévesztés, az kevésbé (vagy egyáltalán nem) tudja leleplezni. Következőleg:

3.II.e. Manipulált átvitel: Lehessen-e például szándékosan egy gondolati tárgyat csak részben átküldeni? De ez ne lehessen tudatos hamisítás, hanem hiány, amely hiányként is megy át. Ám utóbb az egyik út, amitől (spoiler! Dorka anyja a gyerek védelmében a Kastély képzetét a holokauszt-tartalomtól megfosztva küldi át, de) egy halott nem halott: felidézve az emlékét, a hiány betöltődik, ha egykor ott lett volna az adó elméjében, csak épp az átvitelkor nem gondolta -- akár érzelmi gátlás miatt, nem föltétlenül tudatos manipulációként. (Ma „spoilernek" nevezik azt, ami lelövi a poént, előre elmond olyasmit, amit a menetrendben később kellene megtudni például egy mű tartalmából, mondjuk, amikor végre megírja a szerző.)

Morális alapkérdések feszegetése ezer helyen, pl. Walter Miller: Ki hall engem? – A pokolba tartó vonat kötetben. Hatalmas korpusz volna összefoglalni, hányan és milyen aspektusokból foglalkoztak az irodalom-

ban telepátiával. Ha óvatlanul nyúlok hozzá, a fejemre borul. Korlátoznom kell magamat a saját döntéseimre, amelyekkel szintén nem fogom feltalálni a spanyolviaszt; együttesen lehetnek ugyan sajátosak, de ez sem újító ambíció, csak az eszköz logikai rétegben való megalapozásának munkálata.

3.II.f. millió egyéb tartalmi probléma

Amikor a leendő regényre konkretizálva tekintem át ezeket, kapcsolódom a történet meglévő elemeihez, amelyeket viszont ide nem idézhetek. Meg kell hát próbálnom probléma-morzsákat általánosabban megfogalmazni. Így csak jelzésekhez jutok; talán mégsem haszontalan.

● Belső tartalom kontra külső önkép: egy lélek teli van sérülésekkel, amelyekről maga sem tud pontosat, és nem látja, milyen képet adhatna? A belvilágának átvitele elég lehet, de ha a vevő nem látja, képi leírást és szörnyülködést nem írhatunk.

● Pillanatnyi gondolat és emlékezett gondolat átvitele közti különbség: valaki gondolatának és a korábban általa átéltek felőli tudattartalmának viszonya átviteli szempontból? Egy megoldás: egy érzékeny gyerekkori emléket a felőle való álomba mint aktuális tudattartalomba csomagolva is át lehet vinni, ami nem maga az emlék, azaz nem az történik, hogy a telepatikus kapcsolat időbeli hidat épít ki az egyik fél feje – saját emlékezése – felett, hanem a történtek jelen vetülete jut át. Csak óvatosan lehet gazdálkodni azzal, hogy tudatok, amelyek tele vannak egyedi emlékekkel, milyen információt miként kezelnek, és mik az átvitel pontossági lehetőségei.

● Saját és vendég gondolatok és emlékek összerakása: az előbbi problémacsomag egy következménye kulcsprobléma. Lehessen-e két fél azonos tárgy felől való, de ezért-azért eltérő emlékét az átvitel révén összeilleszteni? Láthassa-e az egyik fél a másiknak a tárgyhoz kapcsolódó emlékegyüttesét is, azaz vonja-e magával ezt a tárgy mint reménytelenül az emlékezetbe épült objektum átvitele? És ha a tárgyhoz a másik félnek is kapcsolódik emlékezete, mivé épül ez az együttes az átvitel által? Szabad-e az átvitelt az emlékezés helyett a jelenbe emelt, felőle való gondolatra korlátozni, az átvitel teljességének beépített korlátozásával?

● Az identitás átvitele: az éntudat önreflexió. Ennek ténylegességéről más nem bizonyosodhat meg, mert az volna a totális telepátia. Az a kérdés, hogy „lennék-e én, aki ezt most elgondolom, ha az apám-anyám más lett volna? Hiszen nem érzem senki más énségét, a magamén kívül!” „Én, aki ezt gondolom, nem is a saját gondolatomat gondolom, hanem egy másik én

van bennem, amelynek jelenlétét mint sajátos kettősséget érzékelem." Kérdés tehát az alapértelmezésben meghasadt én tudata, és ennek elválasztása a telepátia védelmében a patológiás lehetőségektől. Ez a telepatikus tartalom észlelésének kulcsa: az identitás elválasztása a gondolati tartalomtól. Mármost minden gondolati tartalom részben percepció, részben teremtés. Igazán saját ez utóbbi. A tartalmak egymással való szembesítése nem segít, mert „ez az én tartalmam, bár egy részét máshonnan vettem, más részét magam teremtettem". A tartalom és az ÉN szembesítése sem megoldás, mert az identitás külön kérdés, a tartalomhoz képest. Mi az az „én", túl minden tartalmon? „Az ember emlékei összege" (Steven Rose agykutató bonmot-ja) mégsem meríti ki az embert, természetesen. Hogy az „én" lencséjén át vizsgálhassam, mi és hogyan jutott hozzám? A tartalmától megtisztított identitás kicsit hasonló, mint az anyagától megtisztított, üres tér, miközben azt, hogy mi a tér, éppen az anyag maga szabja meg. A kezelésmód egyik lehetősége talán az, hogy a tartalom kiterjedésben változó, és egy új eleme a korábbiakkal szembesítve is meghatározódik. Az átviteleket kell a héjuktól úgy megtisztítani az adott esetekben, hogy ne ütközzünk bele abba: minden – akárhogyan megtisztított, kidolgozott – gondolat azonnal mássá válik másban, főleg felöltöztetve. „A szót kimondják, ki tudja, ki hogyan érti". Ám lehet hasznos eljárás éppen az, hogy az átvitel révén új környezetbe került gondolathoz az őt kiegészítő, átalakító következményt nem megkerüli az író, hanem fölhasználja.

3.III. értékvonatkozások

Mindig beleütközöm, hogy nem lehet valami felől abszolút értelemben kizárólagosan töprengeni, mert az összefüggései akár fontosabbak is lehetnek, mint az izolációjában esetleg kipreparálható magja. Szóba kerültek az értékvonatkozások már a teológiaiakkal és egyéb, a leendő történettel kapcsolatosakkal is. Támaszkodhatom rájuk.

3.III.a. A Csoda pozitív érték.

Hogyan viszonyuljon a telepátia, ill. a leendő regényem a csodákhoz? A „mese" alaptartozéka hagyományosan a csoda. Megfelelően meg van alapozva a kizárására irányuló előítélet a műben. „Annyira rossz a helyzet, hogy a mégis bekövetkező Jó minden világin és minden ésszerűn túli." Ezek a mesék fekete világot festenek, többnyire abból a festékből, ami a

legfőbb emberi nyomorúság: a magányból, magára maradtságból. Ez a háttér; s ebben a mégis bekövetkező Jó (emberi kapcsolat, pláne magas tökéletességű és alapvetően pozitív, aminek a telepátia – vagy a szerelem – az allegóriája) igazi csoda. Az ebben való, a feltétlen lehetetlenséggel szemben álló remény fő erőforrás!

3.III.b. A technikai előnyök alárendeltek,

és csak a szociális előnyösség szolgái. Amennyiben a Rossz ellen való eszközök, annyiban fontosak. Keresztülhúzni a Rossz lépéseit, és evégből telepatikus megoldásokat bevetni Jó. A technikai esetek vagy megoldások nem önmagukért merülnek fel, hanem a tartalom és érték oldaláról, a szükségességükkel együtt. Például egy Rossz öntudatlan telepatikus akción bukik meg, ami ezt elegendően indokolja, magyarázza és igazolja.

3.III.c. Személyiségi jogok

Elemelve a telepátiát a konkrét kétoldalú kapcsolatoktól felvethető, van-e beépített garanciája a negatív személyes adatbiztonsági következményekkel, kockázatokkal szemben. A döntésem, hogy az én koncepciómban a legmagasabb szinten nem lehetséges ilyen negativitás: az introjekciók legmagasabb szintű kiépítése közös megegyezésen alapul, és szabad viszonyt eredményez. Viszont a kiépítés folyamatában emelkedik, ébred telepatává valaki, és a telepátia nem önmagában vett jó, hanem ez a jóság az aktuális viszonyokban nyilvánul-testesül meg. A telepata akkor zár le egy kommunikációs folyamot, amikor akar; fordulhat az introjekciókészlete más tagja felé (egyszerre a fentiek szerint csak egy felé). A mindig kétoldalú telepatikus kapcsolat dedikált, ami azt jelenti, hogy további nélkül harmadik fél nem avatkozhat bele. Ám mivel a telepatikus végpont is a mentális állapot része, megmutatható, azaz lehetséges „konferenciahívás". Ezt azonban a telepata uralja, az nem fordulhat ellene, s ez elvileg van beépítve a telepátiába: az, hogy a telepátia „a priori Jó", elvileg zárhat ki minden negatív fejleményt, technikailag tudatosan föl sem vettetnek. Ezt nem technikailag rendezem el, hanem deklarálom, hogy *belső erkölcsi gát okán,* azaz a felőle való döntéssel mint technikai megoldással, gátlás nehezíti mentális tartalmak illetéktelen kifürkészését, és az így átjutó információt nem lehet rosszra fordítani, mert a „telepata eleve meg van térve" a feltétlen Jó oldalára, és ha ez az állapota megváltozik, egyrészt elveszti a telepatikus képességet,

másrészt minden telepatikusan megszerzett információját elfelejti vagy azok használhatatlanná torzulnak benne, esetleg elvész a biztonságuk, sejtésekké fokozódnak le, kétely csatolódik hozzájuk. Lehetséges „megtérés", de a Szabadság azt jelenti, hogy dönthet valaki a Rossz mellett is; csak hát akkor annak előnytelen következményei lesznek a lelkében. Előfordulhat, hogy valamely késztetése alacsonyrendű: telepatikus képességgel rendelkezik, jó ember, de a hatalmát zsigeri vágy mentén vetné be, kérdéses erkölcsi minősítésű ügyben: tapasztalnia kell, hogy ez nem megy, és a kudarc figyelmezteti is. A feltétlen megtértség nem elért állapot, hanem az elért állapot egyben fenntartandó állapot. A Jó nem állapot, hanem folyamatos megmunkálást és jóként való cselekvést követel, különben elvész, itt is.

3.III.d. Kizárt a másikon való uralkodás.

A szociális értékrendben az egyenértékűség, egyenrangúság, a mindenki egyenlő természetjogi szabadsága axiomatikus alapérték. Ennélfogva, ha valaki telepatikus kapcsolatot akarna ennek megsértésére felhasználni, tapasztalnia kellene, hogy a képesség elillan, erre nem használható. Ez a manipulációtól az erőszakig minden negatívitást kizár, a fundamentális „a telepátia jó" elv értelmében.

Ez az egyenrangúság azt is jelenti, hogy nivellálódnak a felek, például a kapcsolat kortalanná teszi őket – ami többek közt úgy is értelmezhető, hogy megosztottak információkat, tehát egyaránt részesülnek belőlük, azok birtoklása tekintetében lecsökkent-megszűnt a különbség.

Alapálláspont tehát, hogy az egyenrangúság „Jó", s a telepátia ezt is megfelelően szolgálja.

3.III.e. Kívánatos a telepátia, mert a jó oldalán áll.

A pacifizmusom azt diktálja, hogy nevetve, csökkent aggodalommal figyeljem a különféle haderők, biztonsági szolgálatok és diktatúrák kudarcait a telepátia kutatásában és bevetésében. Ám a delfinek is alapvetően békés lények, mégis bevetik őket a harcászatban; remélem, ez egyszer olyan súlyosan üt vissza, hogy visszamenőleg negatív lesz a dolog mérlege, bízhatunk abban, hogy épp arra nézve, aki ezt a merényletet a Természeti Alapjó ellenében elköveti. Ez persze a fekete tapasztalatok hátterén inkább csoda volna, mint például az a kiforgatott mondás, hogy „aki fegyvert fog, fegyver által vész".

(Jézus Máté evangéliuma szerint ugyan így csillapította az őt szabjával védelmező hívét elárultatásakor: „Tedd helyére szablyádat; mert akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök”, de amint aztán magyarázta, ez nem a régi vágy, például a Zsoltárok könyvének példázata nyomán: „Fondorkodik a gonosz az igaz ellen, és fogait csikorgatja rá; az Úr neveti őt, mert látja, hogy eljő az ő napja. Fegyvert vonnak a gonoszok; felvonják ívöket, hogy a szegényt és nyomorultat elejtsék, és leöljék az igazán élőket; de fegyverök saját szívökbe hat, és ívök eltörik”, hanem csupán utalás az akkor hatályos jog „szemet szemért, fogat fogért” szabályára.)